

АКАДЕМИК АЛЕКСАНДЪР ИВАНОВИЧ СУБЕТО – МИСЛИТЕЛ НА XX–XXI ВЕК (Ноосферизъм. Метакласификация. Квалиметрия: Вторично документално макроописание)

Проф. д.п.н. Александра Куманова

*Размерите на пространството
са обусловени от нашето съзнание.
Хун Цзичен¹*

Видният съвременен руски философ – енциклопедист А. И. Субето² е президент на Ноосферната обществена академия на науките, заслужил деятел на науката на Руската федерация (РФ), лауреат на наградата на Правителството на РФ по образование и лауреат на международния конкурс на ЮНЕСКО за 2011 г., доктор на философските науки, доктор на икономическите науки, кандидат на техническите науки, професор, Гранд-доктор по социална философия на Международния университет по фундаментално обучение (МУФО) на Оксфордската мрежа на университетите, академик на Петровската академия на науките, Академията по проблемите на качеството, Международната академия по информатизация при ООН, Международната академия по акмеология, Санкт-Петербургската академия по история на науката и техниката, Универсалната академия на науките, изящните изкуства и културата, Академията по социални технологии и местно управление, Международната академия на науките Екология и Безопасност на жизнената дейност на човека и природата...

Целта на настоящото изложение е да се запознае българската академическа общност с живота, дейността и основните научни приноси на А. И. Субето.

I. Биографични черти³

А. И. Субето се ражда на 28 януари 1937 г. в село Тярлево, което се намира между Павловск и Пушкин в Ленинградска област, днес отнасяна към град Санкт Петербург в Русия. През 1942 г.

загубва баща си – преподавател във Военноморското училище и опълченец в блокадния Ленинград (майка му заедно с трите деца в семейството е евакуирана в Чувашия). Началното и основното си образование (от 1-ви до 8-ми клас: 1945–1952 г.) завършва в Новгород-Северски, Черниговска област. През 1952 г. семейството му се премества в Полтава, където през 1954 г. А. И. Субето завършва мъжка гимназия.

През същата година той постъпва да следва във военноморския сектор на аеродрумно-строителния факултет на Ленинградската военно-въздушна инженерна академия (ВВИА) „А. Ф. Можайски”. През 1959 г. завършва академията, принадлежаща вече към Ракетните войски със стратегическо предназначение, и от същата година до 1969 г. участва в строителството на космодрума „Плесецк”⁴. През 1968 г. той постъпва в адюнктурата⁵ на ВВИА „А. Ф. Можайски”, имайки към този момент звание майор, и я завършва през януари 1972 г. От 1969 до 1974 г. следва Курсовете за повишаване на математическата квалификация при Ленинградския държавен университет (полага повече от 30 изпита по висша математика, математическа логика, математическа физика и теория на вероятностите), което му обезпечава високо равнище в изследванията по квалиметрия и статистическите методи на управление. През ноември 1973 г. защитава кандидатска дисертация по технически науки на тема „*Усъвършенстване на управлението чрез качеството на строителните обекти на Министерството на отбраната*”.

От 1972 до 1992 г. А. И. Субето заема във Военния инженерен институт „А. Ф. Можайски” (от средата на 80-те години на ХХ в. – Военен космически институт „А. Ф. Можайски”) длъжностите на научен сътрудник, старши научен сътрудник, началник на отдел като постоянно изследва проблемите на качеството на обектите на Министерството на отбраната в широк контекст: от задачи на контрола на качеството и изпитанията на наземни ракетно-космически комплекси, през организация на системата за управление на качеството във военните промишлените предприятия, до теоретични проблеми на квалиметрията, системогенетиката, теорията на класификациите, теорията на качеството, квалитологията, общата теория на ефективността. Всички тези проблеми ученият класифицира в единство, полагайки основите на методологията на мета-класификацията. През 1990 г. защитава докторска дисертация по икономически науки на тема „*Теоретико-методологични основи на изследването на проблемите на качеството на сложна продукция*”.

През 80-те години на ХХ в. А. И. Субето возглавява Комисията по квалиметрия на Ленинград

(днес: Санкт Петербург); бил е член на Координационния научно-технически съвет на Министерството на отбраната; от 1989 до 1993 г. е член на Научно-техническия съвет на Държавния⁶ стандарт; от 1985 до 1992 г. ръководи постоянно действащия семинар по теория на класификациите при Ботаническият музей на Ботаническият институт на Академията на науките на СССР⁷.

От 1989 г. и до днес А. И. Субето работи в Изследователския център по управление на качеството (Москва), който впоследствие се преименува в Изследователски център по проблемите на качеството на подготовката на специалисти при Министерството на образованието; днес: Институт по качество на висшето образование при Московския институт за стоманата и сплавите. В настоящия момент той е водещ научен сътрудник в това учреждение и заема длъжността заместник на завеждащия катедрата по управление на качеството на образованието.

През 1992 г. А. И. Субето се пенсионира в редовете на Въоръжените сили на СССР със звание полковник на космически войски, служейки в армията 38 години – период, през който е награден с 12 медала.

А. И. Субето е във вихъра на организацията на науката на съвременна Русия от 1990 г., приемайки участие в движението „отдолу” по създаването на АН РСФСР⁸. През 1990 г. се създава Ленинградският филиал⁹ на АН РСФСР, който съществува до 1992 г. (ученият влиза в Президиума и оглавява секцията по образование).

През декември 1991 г. А. И. Субето активно участва в приемането на решението по молба на учените (във връзка с това, че АН СССР става АН РСФСР) да се създаде Петровската академия на науките и изкуствата (ПАНИ, 1992-), на която е учредител (сред 12 академици-учредители). От 1992 до 2006 г. изпълнява длъжността академик-секретар на Филиала по образование на тази академия, а от 1995 до 2006 г. е вицепрезидент на академията; днес – член на Президиума ѝ.

През 1991 г. А. И. Субето съвместно с акад. Л. А. Майборода разработва концепцията на селските университети, плод на която става Селският държавен университет „Кирил и Методий” (избран е за проректор по науката на този университет; от 1991 до 1996 г. ръководи катедрата

по човекознание и квалиметрия на селското стопанство; от 1999 до 2011 г. (когато, за съжаление, уникалното учебно заведение е ликвидирано) е проректор по външните връзки.

Едновременно от 1993 г. А. И. Субето приема активно участие в създаването на Академията по проблемите на качеството (АПК). От 1994 г. той е академик на тази академия и едновременно вицепрезидент на Санктпетербургския филиал на АПК.

През 1995 г. А. И. Субето защитава докторска дисертация по философски науки на тема „*Общественният интелект: социогенетични механизми на развитието и оцеляването*”.

От 1992 до 2000 г. А. И. Субето работи по съвместителство като професор в катедрата по педагогическо майсторство на Санктпетербургския университет по педагогическо майсторство. От 1997 до 1999 г. той е професор в катедрата по философия и социология на Санктпетербургския държавен морски технически университет (чете курса „*Основи на социогенетиката*”). От 1998 до 2005 г. работи като директор на Центъра по мониторинг на качеството на научните изследвания, а също като професор в катедрата по философия, а после – в катедрата по икономически теории на Костромския държавен университет (КДУ) „Н. А. Некрасов”. След 2006 г. и досега, А. И. Субето е старши научен сътрудник на Лабораторията по качество на този университет.

През 2001–2002 г. А. И. Субето работи като професор в катедрата по социология на Руския държавен педагогически университет „А. И. Херцен” (чете курс „*Основи на геополитиката и развитието на Русия в XXI в.*”). От 2005 г. и понастоящем работи като професор по съвместителство във Вологодския държавен педагогически университет (ВДПУ), осъществявайки преподавателския състав на този университет в областта на управление на качеството на висшето образование. През 2009 г. му е присвоено званието Почетен професор на ВДПУ. От 2006 г. и понастоящем работи като професор по съвместителство в педагогическия факултет на Новгородския държавен университет „Ярослав Мъдри” във Велики Новгород.

През 1995 г. А. И. Субето е отличен със сребърните медали „Н. Д. Кондратиев¹⁰” и „П. Л. Ка-

пица¹¹” за комплекс от научни работи по теория на циклите, системогенетика, социогенетика и теория на обществения интелект. През 2002 г. за монографията си „*Философия и методология на образованието*” е награден с премията „Л. И. Умански¹²” и медала „Лауреат на премията „Л. И. Умански” на КДУ „Н. А. Некрасов”... Сред множеството обществени награди, дипломи и сертификати, почетни и паметни награди¹³ през 2008 г. му е присвоено почетното звание „Заслужил деятел на науката на РФ”.

През 2009 г. А. И. Субето организира Ноосферната обществена академия на науките, на която е президент до настоящия момент.

Под научното ръководство (и като консултант) на А. И. Субето са подготвени 14 доктори на науките¹⁴ (8 от тях – по технически науки, 2 – по социологически науки, 1 – по педагогически науки, 1 – по икономически науки, 2 – по философски науки) и 30 кандидати на науките¹⁵.

А. И. Субето е лидер на редица научни школи (по квалиметрия и квалиметрия; по системогенетика; по теория на обществения интелект; по неklasическа социология и социогенетика; по системология на образованието; по ноосферизъм; по философия и история на Русия). По негова инициатива през 1992 г. на база на Изследователския център по проблемите на качеството на подготовката е създаден ежегоден симпозиум „*Квалиметрия на човека и образованието. Методология и практика*”, на който той е председател (заедно с директора на Изследователския център акад. Н. А. Селезньов). До настоящия момент са проведени 12 симпозиума и са публикувани 50 сборника с негови материали. Симпозиумът прераства в център по формиране на руска научна школа по квалиметрия на човека и образованието.

II. Библиографски профил

Към 2 април 2012 г. числото на публикуваните от А. И. Субето научни работи надхвърля 1000.¹⁶ Над 280 от тези публикации са книги – монографии и брошури. Сред научните монографии на учения следва да се изтъкнат специално¹⁷: „*Методы оценки качества проектов и работ*” (1982), „*Квалиметрия*” (1979; ново изд. 1986; 2 изд. 2002), „*Квалиметрия в машиностроении и приборостроении*” (соавт. Ю. М. Андрианов; 1990), „*Введение в квалиметрию высшей школы*”

(в 4 кн.; 1991), „От квалиметрии человека – к квалиметрии образования” (1993), „Творчество, жизнь, здоровье и гармония. Этюды креативной онтологии” (1992), „Гуманизация российского общества” (1992), „Общая концепция и структура опережающего стандарта качества высшего образования и ее применение применительно к крестьянскому высшему образованию” (соавт. Л. А. Майборода; 1994), „Системологические основы образовательных систем” (в 2 кн.; 1994), „Системогенетика и теория циклов” (в 2 кн.; 1994), „Социогенетика: системогенетика, общественный интеллект, образовательная генетика и мировое развитие” (1994), „Проблемы фундаментализации и источников формирования содержания высшего образования” (соавт. В. В. Чекмарев, Е. И. Зимин; 1996), „Бессознательное. Архаика. Вера” (1997), „Введение в Неклассическое человековедение” (2000), „Россия и человечество на „перевале” Истории в преддверии третьего тысячелетия” (1999), „Онтология и феноменология педагогического мастерства” (1999), „Введение в нормологию и стандартологию образования” (2000), „Основы Неклассической социологии” (соавт. С. И. Григорьев; 2000), „Качество непрерывного образования в Российской Федерации” (2000), „Квалитология образования” (2000), „Ноосферизм. Т. I. Введение в ноосферизм” (2001), „Философия и методология образования” (соавт. С. К. Булдаков; 2002), „Приоритеты и философия целеполагания фундаментальной науки в XXI веке” (2003), „Разум и Анти-Разум” (2003), „Качество жизни: грани проблемы” (2004), „Введение в философию качества: синтетический квалиметризм и Неклассичность” (2004), „Теория фундаментальных противоречий человека” (2004), „Основания социального менеджмента качества образования” (2004), „Квалиметрическое обеспечение управленческих процессов” (соавт. Ю. К. Чернова, М. В. Горшенина; 2004), „Оценочные средства и технологии аттестации качества подготовки специалистов в вузах: методология, методика, практика” (2006), „Эпоха Великого Эволюционного Перелома” (2007), „Образовательное общество как стратегия развития образования в XXI веке” (соавт. Г. М. Иманов; 2008), „Эпоха Русского Возрождения. Т. I. Титаны Русского Возрождения” (2008), „Теоретическая экономия в начале XXI века – к новым

основаниям синтеза экономической науки в системе Ноосферизма” (2009), „Наука и общество в начале XXI века: ноосферные основания единства” (2009), „Теория фундаментализации образования и универсальные компетенции: ноосферная парадигма универсализма” (2010), „Ноосферный прорыв в будущее России в XXI веке” (2010), „Исповедь последнего человека (предупреждение из Будущего)” (2011), „Слово” (2012), „Ноосферная научная школа в России: итоги и перспективы” (2012)...

Под ръководството на А. И. Субето и с активното му участие са издадени капиталните колективни монографии: „Вернадскианская”¹⁸ революция в системе научного мировоззрения – поиск ноосферной модели будущего человечества в XXI веке” (2003), „Социогенетические основания трансформации общества” (2004), „Управление качеством высшего образования: теория, методология, организация, практика” (в 3 т.; 2005), „Ноосферизм: арктический взгляд на устойчивое развитие России и человечества в XXI веке” (3 т. в 6 кн.; 2007, 2009, 2011), „Ноосферное образование в евразийском пространстве” (3 т. в 6 кн.; 2009, 2010, 2011). От 2006 г. се публикува 13 томно събрание на съчинения „Ноосферизм”. От 2006 до 2012 г. са издадени 10 тома във вид на 15 книги.

Личността и творчеството на А. И. Субето се разглеждат в многобройни енциклопедични издания: „Инженеры Санкт-Петербурга” (1997), „Качество” (2001), „Философы России XIX–XX столетий” (2000), „Лучшие люди России: Энциклопедия” (2004; вип. 6), „Кто есть кто” в экономике природопользования” (2009), „Кто есть кто: Русское издание” (2009), „Европейская Академия Естественных наук” (2009), „WHO IS WHO в России: Биографическая энциклопедия” (2010; 4 изд.).

Особено следва да се изтъкне автобиобиблиографският¹⁹ принос на А. И. Субето – той дава вторичнодокументална систематика на своите собствени научни работи.²⁰ Тази задача е доста сложна – като се има предвид и огромното творчеството на автора и неговото многообразие. Вплъщението на тази задача на практика е плод на високо научно съзнание за значението на автобиобиблиографията за научното общество. Авторът и тук проявява оригиналност, която, съе-

динена с присъщия му енциклопедизъм, дава безпрецедентен образец на автобиобиблиографския жанр.

Автобиобиблиографията на А. И. Субето е структурирана в две огледални части:

– *библиография на публикуваните работи*, подредени по години на издаване (1970–2012), снабдена със специално разработена библиография на книгите (монографии и брошури), подредени по азбучен ред (във всеки раздел на основния корпус има еднотипни вътрешни рубрики: Книги; Статии, тезиси, доклади; Ръкописни научни работи, в които материалът е номериран самостоятелно, започвайки винаги от 1);

– *тематична библиография*, в която с мощен метакласификационен подход са изведени 52 семантични комплекса (Ноосферизъм; Квалиметрия; Човекознание; Креатология; Руски космизъм; Философия на образованието; Некласическа психология; Руски език...), във всеки от който материалът е групиран еднообразно (книги и дисертации, подредени азбучно и статии, поднесени в хронологичен вид).

Като цяло изданието „*Библиографическая систематика работ (1970–2012). Биография и избранные работы*” (2012), посветено на 75-годишнината на учения – поради начина на номериране на материала (*вж: по-горе*) – се отказва от характерните за персоналните библиографски форми показатели, за да даде в различни разрези пълнотекстова вторичнодокументална база на творчеството на А. И. Субето за период, който е по-голям от четири десетилетия. Вероятно, в едно бъдещо издание (което е желателно да се появи във връзка с предстоящите годишнини на автора!) – при общо номериране на материала (от 1 до безкрайност) бихме могли да видим ключове – показатели към автобиобиблиографията, в които да се наблюдават с прост поглед: институциите, издавали съответните трудове; названията на издателствата; имената на съавторите на А. И. Субето; имената на научните редактори на тази продукция; имената на рецензентите ѝ и т.н., и т.н.

С библиографската систематика на научните работи на А. И. Субето пред нас се открива един несъмнен оригинален принос в автобиографията на уникалния философ-енциклопедист, изследовател в единство на квалиметрията, метакласификациите и ноосферизма, който ще бъде изуча-

ван не само от гледна точка на сферите на основните интереси на учения, но и от библиографознанието.

III. Най-нови изследвания

Следва да обърнем внимателен поглед към Част III на труда на А. И. Субето „*Библиографическая систематика работ (1970–2012). Биография и избранные работы*” (2012), чиито структурни части са цитирани по-горе в настоящото изложение и в неговите *бел. 3, 13, 16, 21 и 23*.

Нека се съсредоточим *първо* върху втория компонент на тази част – избраните работи на автора²¹.

В своята библиографска систематика А. И. Субето отделя специално място на избраните си работи. Той включва 19 свои произведения, които обхващат 153 стр. (от общо 607-те стр. на „*Библиографическая систематика работ (1970–2012). Биография и избранные работы*” (2012).

Сред включените от А. И. Субето избрани работи следва да се отбележат ключовите по ноосферизъм, вбиращи в себе си и метакласификационните, и квалиметричните нива на обобщение на учения: „*Ноосферизм как новая научно-мировоззренческая система и стратегия синтеза научных знаний в XXI веке*” (с. 433–439), „*Русский космизм в логике становления Ноосферизма в XXI веке*” (с. 439–455), „*Системогенетическая парадигма организации академического знания и системного проектирования*” (с. 455–458), „*Ноосферная научная школа в России: итоги и перспективы*” (с. 459–511), „*Казначеевская*²² *парадигма ноосферного человековедения*” (с. 512–523), „*Глобальное здоровье человечества как норма его будущего социоприродного развития в форме ноосферной планетарной гармонии*” (с. 526–528), „*Гармоничная цивилизация как гармоничная ноосфера*” (с. 529–530), „*Парадигмальные основы становления психологии компетентности*” (с. 549–556), „*Устремленность образования в XXI веке к становлению ноосферного человека и ноосферной формы универсализма*” (с. 564–572), „*Креативная онтология*” (с. 583–586)...

На *второ* място следва да се изтъкне, че към Част IV²³ на труда на А. И. Субето „*Библиографическая систематика работ (1970–2012). Биография и избранные работы*” (2012) авторът събира около 40 оценки и поздравления на свои

колеги, подчертавайки с този акт колективния характер на науката като социокултурен феномен, в който е потопен изследователят.

На *трето* място в това изложение следва да се изтъкнат най-новите научни монографии на А. И. Субето, появили се на бял свят през април 2012 – декември 2013 г.: „Начала теории социального менеджмента качества. Ноосферно-социальная парадигма” (2012), „Ноосферное смысловедение” (2012), „Планетарная кооперация этносов – основа гармоничного развития человечества в XXI веке” (2012), „Вернадская революция как научно-методологическая основа формирования ноосферного общества” (2013), „Ноосферно-научные и духовно-нравственные основания выживания человечества в XXI веке” (2013), „Слово о русском народе и русском человеке” (2013), „Человек, наука и экономика в эпоху Великого Эволюционного Перелома: Ноосферный императив” (2013)... Тук специално трябва да се изтъкнат и колективните монографии и сборници, появили се под научната редакция на А. И. Субето: „Вернадскианская революция в научно-образовательном пространстве России” (2013), „В. И. Вернадский и ноосферная парадигма развития общества, науки, культуры, образования и экономики в XXI веке” (в 3 т.; 2013), „Ноосферизм и ноосферология в спасении жизни человечества и природы” (2013)...

В заключение на настоящия обзор е удачно да се приведат някои ключови мисли на академик Александър Иванович Субето от една от последните му монографии – „Ноосферное смысловедение” (2012):

– „Думата „смысл” е достатъчно древна руска²⁴ дума. Тя включва в себе си и „разбиране”, и „знание”. „Аз [о. – Бел.: А. К.] смыслям” – означава едновременно и разбиране, и знание на този предмет, за който говоря. „Смысл” се състои от корена „мысл” и представката „с” [и представката „о” – Бел.: А. К.]. „Мысль”, „мысля” – това е нещо („образ”, словесен израз), което предава някакво съдържание, знание, и едновременно произвежда това съдържание, знание. А „смысл” – това е „с мысл”, по аналогия да си припомним думите „знание” и „сознание”²⁵. Сознание – това е „знание” на това, което то „знае”, т.е. отразено (от *reflexio* /лат./) знание. Така и „смысл” – мисъл за мисълта, т.е. знание за това, което озна-

чава мисълта (този израз, образ, които тя предава) (с. 14);

– „Да се осъзнае смисълът – значи да се разбере. А разбирането е основа на общуването не само между хората, но и между човечеството и Света²⁶” (с. 15);

– „Ноосферното смислосъзнание – това вече не е просто смислосъзнание, а ноосферно, т.е. разширило хоризонта на виждане на смислите на битието на човека до равнище на проблемите на единството на Човека и Природата, под които се крият такива макросистеми, в които е потопено битието на човечеството като Биосфера на Земята, планетата Земя, Слънчевата система, Галактиката, Вселената или Универсума” (с. 16);

– „смыслът на живота на човека е в творчеството на човека, в неговото съзидание, а не в потреблението. Това посочват достиженията на всички науки” (с. 28);

– „Разумът преди всичко е интелект, но интелект в неговия висш стадий на развитие, надарен с мъдрост, регулиращ се от критериите на Истината, Доброто и Красотата” (с. 34);

– „Съзнанието на човека в продължение на цялата история на неговото формиране се издига на равнището на космичното, космопланетарно, ноосферното съзнание на човека (с. 139)...

1 януари 2014 г., Санкт-Петербург – София

Бележки и цитирана литература

¹ Хун Цзичен. Вкус корней : Собр. второе. // Афоризмы старого Китая / Пер. с кит. яз. В. В. Малявина. – 2 изд., испр. – Москва, 1991, с. 65.

² Рус.: А. И. Субето.

Ученият е консултант на УниБИТ по редица от разработваните във вуза научноизследователски направления. Той системно подарява трудовете си на Библиотечно-информационния център на УниБИТ, между които са и дарените от него издания, станали основа за структурирането на третия раздел на тази публикация.

³ За съдържателна основа на този и следващия раздел на настоящата публикация е използвана Научната автобиография на А. И. Субето от 2 април 2012 г., публикувана от него като Част III на изд.: Субетто, А. И. Научная автобиография и ... : Ч. III. // Субетто, А. И. Библиографическая систематика работ (1970–2012). Биография и избранные работы : Юбил. изд.,

посв. 75-лет. авт. / Ноосферная обществ. акад. наук и др. ; Науч. ред. А. А. Горбунов. – Санкт-Петербург, 2012, с. 426432. – *Вж:* бел. 21.

⁴ Руски космодрум, разположен в Архангелска област на 800 км северно от Москва и южно от Архангелск.

⁵ Адюнкт (*лат.*: adjunctus – присъединен) – 1) в дореволюционна Русия, както и в някои други страни – лице, заемащо младша научна длъжност в научно учреждение (помощник на професора); 2) лице, подготвящо се за преподавателска дейност във военна академия, докторант на военното учебно заведение.

⁶ *Рус.*: Госстандарт.

⁷ *Рус.*: АН СССР.

⁸ РСФСР – Руска съветска федеративна социалистическа република.

⁹ *Рус.*: отделение – Ленинградское отделение (ЛЮ).

¹⁰ Николай Дмитриевич Кондратиев (4.03.1892 – 17.09.1938) – руски икономист, основоположник на теорията за икономическите цикли, известни като „Циклите на Кондратиев”.

¹¹ Пьотър Леонидович Капица (9.7.1894 – 8.4.1984) – руски физик, академик, откривател – паралелно с Дж. Ф. Алън и А. Д. Мизенер през 1937 г. – на свръхфлуидността (свойството на вискозитета на течностите да става много нисък при ниски температури) и лауреат на Нобелова награда за физика (1978).

¹² Лев Илич Умански (29.10.1921 – 13.7.1983) – руски психолог, специалист в областта на социалната и педагогическата психология.

¹³ *Вж:* **Субетто**, А. И. Научная автобиография и ... : Ч. III. // *Субетто*, А. И. Библиографическая систематика работ (1970–2012). Биография и избранные работы : Юбил. изд., посв. 75-лет. авт. / Ноосферная обществ. акад. наук и др. ; Науч. ред. А. А. Горбунов. – Санкт-Петербург, 2012, с. 430. – *Вж:* бел. 21.

¹⁴ Т.нар. „голям доктор”.

¹⁵ Т.нар. „малък доктор”.

¹⁶ *Вж:* **Субетто**, А. И. Библиография опубликованных работ, упорядоченная по годам издания (1970–2012) : Ч. I ; Тематическая библиография : Ч. II. // *Субетто*, А. И. Библиографическая систематика работ (1970–2012). Биография и избранные работы : Юбил. изд., посв. 75-лет. авт. / Ноосферная обществ. акад. наук и др. ; Науч. ред. А. А. Горбунов. – Санкт-Петербург, 2012, с. 7–117 ; 118–425.

¹⁷ Някои от тези монографии са публикувани в интернет, поради което заглавията им се предават на езика на оригинала (на руски) (този подход е използван и при описанието на работите на А. И. Субето в третия раздел на настоящата публикация).

¹⁸ Владимир Иванович Вернадски (28.2.1863 – (18630312)6.1.1945) – руски учен естествоизпитател, мислител и обществен деец от края на XIX в. и първата

половина на XX в. Създател на научни школи. Един от представителите на руския космизъм; създател на науката биогеохимия. Дейността му оказва огромно влияние върху развитието на науките за Земята. В кръга на интересите му влизат много науки: геология, почвознание, кристалография, минералогия, геохимия, радиогеология, биология, палеонтология, биогеохимия, метеоритика, философия и история. Занимава се с организаторска научна и обществена дейност.

Автор е на учението за биосферата и ноосферата. Биосферата обхваща цялата повърхност на Земята, покривайки я със слоя на живото вещество.

Ноосфера (*гр.*: nōos, nous – разум + *гр.*: sphairā; *лат.*: sphaera; *фр.*, *англ.*: sphere – кълбо, земното кълбо, небесата ... ; област ...) – обвиващата земното кълбо идеална „мислеща” обвивка, чието формиране е свързано с развитието на човешкото съзнание; сфера на взаимодействието на природата и обществото, в пределите на която разумната човешка дейност става най-главен и определящ фактор на развитието. За нейното обозначаване се употребяват сходни термини с различни отенъци: техносфера, антропосфера, социосфера, инфосфера, семиосфера.

¹⁹ Първият историк на Англия – монахът от манастира в северната част на страната в Яроу – Беда Достопочтени (Bede /Beda, Baeda/ Venerabilis /672 или 673 – ок. 735 г./), който написва „Църковна история на английския народ”, е автор и на един от първите автобиобиблиографски списъци, достигнал до нас – „Бележки за самия себе си и своите книги” (ако не взимаме под внимание биобиблиографските трудове на медика и философа Клавдий Гален /Claudius Galenus, 129 или 131 г. – ок. 200 или ок. 210 г./ „За реда на собствените книги” и „За собствените книги” /П в./).

Автобиобиблиографският жанр присъства впоследствие в историята на библиографията чак до наши дни и представлява компонент на творческата лаборатория на авторите – на техните различни, в това число и библиографски, трудове. Жанрът е съществен уникален вторичнодокументален източник за изследване на архивни и други документи за дейността и личността на учените. Но за съжаление автобиобиблиографските списъци никога не навлизат в широката информационна практика на обществото, както изтъква с огорчение, в частност, и историкът на библиографията К. Р. Симон в своя капитален за вечни времена труд „История на чуждестранната библиография” (1963; 2010), запазвайки своя личен (за автора) непубличен характер, който става известен само на тесен кръг от професионалната общественост (изследователи).

Вж. библиографските характеристики на цитираните в настоящата бел. източници в изд.: **Куманова**,

А. Ризома на инфосферата : Морфология на библиографията : Генезис на световната универсална библиография : Теория на библиогр. форма : Учебник по общо библиографознание / Предг., рец. С. Денчев ; Обща ред., дейкисис Н. Василев. – София : За буквите – О писменехъ, 2012. – 1-442, I-CCCLII, 443–534 с. : 350 ил., 59 сх., 22 репрод. – (Факлоносци ; IV). – Списък на цит. лит.: 1440 ном. назв. – Табл. на термините и понятията, използвани от евро-американските специалисти през XVIII–XXI в. за диференциация на библиогр. явления, имащи отношение към формата на библиогр. информация: 1180 назв. на 20 ез. – Именен показалец ; Географски показалец ; Показалец на заглавията ; Списък на съкращенията. – Юбил. изд., посветено на 250-годишнината от написването на „История славяноболгарская ...” от Св. о. Паисий Хилендарски. – Публ. и в: <<http://www.local.svubit.org/2009/03/08/openda>> – до 30.09.2010; от 30.09.2010: <http://www.sno.unibit.bg>>. Публ. и във вид на ел. кн. в изд. „За буквите – О писменехъ” (2012): <<http://www.sno.unibit.bg>>.

²⁰ Сръв.: аналитично цитираното в бел. 3, 13 и 16 погоре автобиографско издание на учения „Библиографическая систематика работ (1970–2012). Биография и избрани работи” (2012).

²¹ Вж.: Субетто, А. И. ... Избранные работы : Ч. III. // *Субетто, А. И.* Библиографическая систематика работ (1970–2012). Биография и избрани работи : Юбил. изд., посв. 75-лет. авт. / Ноосферная обществ. акад. наук и др. ; Науч. ред. А. А. Горбунов. – Санкт-Петербург, 2012, с. 433–586. – Вж.: бел. 3, 13 и 16.

²² Влаил Петрович Казначеев (род. 17.7.1924) – руски учен в областта на медицината, биофизиката, екологията, социологията, педагогиката; доктор на медицинските науки, академик на Руската Академия на медицинските науки, професор. Автор на основополагащи трудове по космопланетарно човекознание. Автор на стихотворните сборници: „*Что истина?*” (1994) и „*Надежда*” (1999).

²³ Вж.: Субетто, А. И. Оценки, поздравления : Ч. IV. // *Субетто, А. И.* Библиографическая систематика работ (1970–2012). Биография и избрани работи : Юбил. изд., посв. 75-лет. авт. / Ноосферная обществ. акад. наук и др.; Науч. ред. А. А. Горбунов. – Санкт-Петербург, 2012, с. 587–606.

²⁴ Славянска дума!

²⁵ Сръв.: епиграфа към настоящия текст.

²⁶ Тук и навсякъде в настоящия текст понятията се изписват под формата, получила място в творчеството на А. И. Субето.

**ACADEMICIAN ALEXANDAR IVANOVICH SUBETTO –
A PHILOSOPHER OF XX–XXI CENTURIES
(Noospherism. Meta-classification. Qualimetry: Secondary documentary macro
description)**

Prof. Dr. Sci. Alexandra Kumanova

Abstrakt

In the three parts of the overview – I. Biographical sketches; II. Bibliographical profile; III. Recent researches (to 1 January 2014).

It is carried out a macro secondary documentary survey of more than 1000 publications of the philosopher-encyclopedist from which 280 are monographs from 1970 to 2013. Are emphasized the main trends in his work – noospherism, metaclassification, qualimetry.

Are pointed out the essential ideas of the scientist in his monograph *Noosfernoe smyslovedenie* (2012).

Key words: academician Alexandar Ivanovich Subetto – biographical sketches – bibliographical profile – recent researches (2012–2013) – noospherism – metaclassification – qualimetry

